

Asia: VN/30737/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston päätökseksi huoltovarmuuden tavoitteista

Lausunto

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausuntoon.

Johdannossa asetetut huoltovarmuustyön lähtökohdat ja painotukset ovat lähtökohdiltaan erittäin kannatettavat. Kuntaliitto painottaa erityisesti, että siviiliyhteiskunnan varautuminen on huomioitava sotilaallisen varautumisen mahdollistajana ja vastinparina: kokonaisturvallisuus toimii vain, jos huoltovarmuustoiminnan tavoite yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuuden turvaamisesta poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa olevissa häiriötilanteissa täyttyy. On tärkeää, että tavoitepäätöksen perusteissa huomioidaan alue- ja kuntatoimijat ja nostetaan esille siviiliyhteiskunnan toiminnan merkitys.

Malli, jossa valtioneuvosto määrittää kansallisen huoltovarmuustyön lähtökohdat, periaatteet ja tavoitteet eri toimialoja koskien ja toimeenpano tapahtuu eri toimialoilla, on lähtökohtaisesti kannatettava. Riskinä on, että toimeenpanon jakaantuessa useille eri toimialoille huoltovarmuuteen vaikuttavat toimialojen keskinäiset riippuvuusuhteet jäävät varautumisessa huomioimatta ja talouden resurssit puutteellisiksi.

Lausunnot lukuun 2. Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat

Tavoitepäätösluonnoksen mukaisesti huoltovarmuus on osa yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaista kokonaisturvallisuutta, joka on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli. Huoltovarmuus on kaikissa tapauksissa kytköksissä muuhun varautumiseen sekä kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden jatkuvuudenhallintaan. Toimialojaan ohjaavien ministeriöiden tulee tavoitepäätöksen toimeenpanossa kiinnittää yhä enemmän huomiota poikkisektoriaaliseen työhön

ja tiedonvaihtoon kaikilla hallinnon tasoilla. Siilomaisessa hallinnossa tapahtuva varautuminen ei toimi parhaalla tavalla, koska häiriöt eivät tunne hallintorajoja. Asia on useissa yhteyksissä nostettu keskusteluun ja huoli on tunnistettu, mutta asian toimeenpano ei ole edennyt riittävästi. Riittävä huoltovarmuus saavutetaan vain sovittamalla yhteen eri toimialojen varautumista.

Huoltovarmuuskeskus ja sen alla toimiva huoltovarmuusorganisaatio on huoltovarmuuden yhteensovittamisen ja kehittämisen kannalta tärkein operatiivinen toimija, joka tavoittaa useimmat huoltovarmuuden kannalta keskeiset toimialat ja toimijat. Tavoitepäätöksessä ehdotetaan vahvistettavan alueellista huoltovarmuustyön koordinaatiota mm. osana valtion aluehallinnon uudistumista. Alueellinen ja paikallinen huoltovarmuustyö tulee yhteensovittaa tukemaan olemassa olevaa huoltovarmusrakennetta.

Kuntaliitto katsoo, että kansainvälisen huoltovarmuustyön edistäminen on merkittävä tavoite. Muuttuneeseen turvallisuusympäristöön liittyvät riskit ovat EU-alueella yhtenevät. Erityisesti laajamittainen maahantulo ja laajemmat infrastruktuurin häiriöt voivat kohdistua yhtäaikaaisesti useaan maahan. Laajamittaisen maahantulon torjumiseksi tulisi edistää myös EU:n yhteisiä EU:n ulkopuolelle kohdistuvia toimia, joilla voitaisiin varmistaa esimerkiksi ruoan saatavuus alueilla, joita voisi kohdata viljapula osana hybrdivaikuttamista.

Lausunnot lukuun 3. Kehittämiskohteiden taustat ja tavoitteet

Elintärkeitä toimintoja ylläpitävän kriittisen infrastruktuurin turvaaminen edellyttää sääntelyn, sopimuksellisen varautumisen sekä laaja-alaisen yhteistyön lisäksi riittävää taloudellista resurssia. Kuntien kyvykkyys investointeihin ja huoltovarmuusvarastointiin tulee turvata myös taloudellisesti. Lainsäädännöllä ei tule lisätä infrastruktuurin korjausvelan vähentämiseen vaikuttavia rasitteita.

Disinformaation osalta on todettu, että Huoltovarmuuskeskus tukee yhteistoiminnan parantamista ja kehittää kyvykkyksiä rajoitetuilla aloilla sekä tuottaa tietoa elinkeinoelämälle, kansalaisille ja viranomaisille informaatiovaikuttamiseen varautumisesta. On tärkeää, että kuntien ja erityisesti koulutussektorin kyvykkyyttä käsitellä ja torjua disinformaatiota vahvistetaan.

Digitaalisen turvallisuuden ja kyberturvallisuuden osalta tulee pyrkiä tunnistamaan kriittiset järjestelmät ja infrastruktuuri vastaavasti kuten muunkin infran osalta tunnistetaan erikseen kriittiset kohteet. Digitaalisia tietovarantoja ja järjestelmiä tunnistettaessa ja määriteltäessä on syytä hyödyntää aikaisempaa julkisen hallinnon määrittelytyötä.

Henkisen kriisinsietokyvyn osalta kunnat tulee tunnistaa keskeisinä toimijoina. Varhaiskasvatus, perusopetus, 2. asteen koulutus, aikuiskoulutus, kulttuuri- ja liikuntatoimi sekä järjestöyhteistyö ovat keskeisiä paikallisia toimintoja, joilla vaikutetaan kansalaisten henkiseen kriisinsietokykyyn.

Huoltovarmuuden alueellisen ulottuvuuden osalta Kuntaliitto kannattaa erityisesti tavoitetta, jonka mukaisesti kuntien mahdollisuuksia huolehtia huoltovarmuudesta kehitetään sekä kuntien välistä huoltovarmuusyhteistyötä edistetään. Kunnat ja hyvinvointialueet määrittävät yhteistyössä vastuuministeriöiden, keskushallinnon ja huoltovarmuusorganisaation kanssa varautumissuosituksen niiden vastuulla oleville huoltovarmuuden kannalta kriittisille toiminnoille. Lisäksi kunnat ja hyvinvointialueet kehittävät varautumiseen ja huoltovarmuuteen liittyvää verkostoyhteistyötä ja selvittävät yhteistyössä Huoltovarmuuskeskuksen kanssa edellytykset tiivistää yhteistyötä.

Alueellisen varautumisen tai häiriötilanteen johtamisen toimivaltaa (ylitse itsenäisten toimijoiden kuten kunnat ja hyvinvointialueet) ei tule määrittää muodostuville elinvoimakkeuksille tai muulle alueelliselle viranomaiselle. Alueellista varautumisen tukea, tilannekuvatoimintaa ja nykyisin aluehallintovirastoille kuuluvaa varautumisen yhteensovittamistehtävää tulee kuitenkin vahvistaa ja tähän tulee varata riittävät voimavarat.

Tavoitepäätöksen luonnoksessa todetaan, että kattava tilannekuvatyö edellyttää riittävien tiedonsaantioikeuksien varmistamista tarvittaville viranomaistoimijoille. Tavoitteen toimeenpanossa on erityisen tärkeä huomioida kuntien ja hyvinvointialueiden mahdollisuus saada myös turvaluokiteltua tietoa. Tavoite mahdollisesti edellyttää myös lainsäädäntöön tehtäviä muutoksia sekä teknisten edellytysten luomista tilannekuvatiedon vaihtamiselle. Tiedon jakamista myös vakavista kyberuhista sekä tietoturvahäiriöistä ja poikkeamista tulee tehostaa tarkoituksenmukaisella tavalla huoltovarmuuskriittisille yrityksille, hyvinvointialueille ja kunnille sekä kuntaomisteisille palveluntarjoajille, huomioiden tiedon turvaluokat.

Lausunnot lukuun 4. Toimialakohtaiset huoltovarmuustavoitteet ja kehittämiskohteet

Luvussa 4. asetetut tavoitteet ovat kannatettavia. Yleisesti on huolehdittava toimialojen riittävästä voimavaroista, jotta niillä on mahdollisuus saavuttaa päätöksessä asetettavat tavoitteet. Kuntien kyvykyys kriittisen infrastruktuurin korjaus- ja uudisinvestointeihin tulee turvata taloudellisesti. Kuntaomisteiset kriittiset toimijat (vesihuolto-, energihuolto-, sähkö-, ruokapalvelu- ja ict-yhtiöt) kuuluvat kuntakonserniin ja ovat tätä kautta sidoksissa kuntien talouteen ja konserniohjaukseen. Lainsäädännöllä ei tule lisätä infrastruktuurin korjausvelan vähentämiseen vaikuttavia rasitteita.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan Energiaviraston 29.12.2023 julkaisema sähkö- ja maakaasuverkkojen uusi valvontamalli johtaa verkonhaltijoiden investointikyvyn heikkenemiseen pitkällä aikavälillä. Tämä heikentää verkostojen huoltovarmuutta sekä investointien mahdollisuuksia ja on ristiriidassa asetettujen huoltovarmuuden kehittämistavoitteiden kanssa.

Tavoitepäätöksessä todetaan varastoitavan polttoaineen osalta, että ”polttoaineiden varastoinnin taso on määriteltävä kriisiajan tarpeen perusteella, jolloin on arvioitava muun muassa sähkön- ja lämmöntuotannon kapasiteetin sekä liikenteen ja Puolustusvoimien kulutustarvetta.”

Varastoitavassa polttoainemäärässä tulee huomioida myös vesihuollon tarpeet. Vesihuolto on varautunut laajasti sähkön toimituskatkoihin varavoimakoneilla, jotka tarvitsevat häiriötilanteessa polttoainetta.

Vesihuollon osalta Kuntaliitto toteaa, että vaikka vastuu varautumisesta on vesihuoltolaitoksella, vesihuollon toimintavarmuus ja tehokas häiriötilannetoiminta edellyttää yhteistyötä ja vastuista sopimista monien eri tahojen kanssa ja myös vesihuolto on osaltaan riippuvainen muiden toimijoiden varautumisesta. Tavoitepäätösluonnoksen vesihuoltoa koskevan luvun toisesta kappaleesta puuttuu mainituista yhteistyötahoista tärkeät materiaalitoimittajat, palveluntarjoajat ja vesihuoltolaitosten välinen yhteistyö.

Vesihuollon osalta ehdotetaan lisäksi, että luvun 4.4 viimeinen virke kuluisi seuraavasti:
"Huoltovarmuuskriittiset toimijat ja toimipisteet määrittelevät tarpeensa, toimintamahdollisuutensa vesihäiriötilanteessa ja varmistavat vedensaantinsa vaihtoehtoiset toimituslähteet yhteistyössä vesihuoltolaitosten kanssa."

Jätehuollon osalta Kuntaliitto esittää toisen kappaleen muotoiluksi seuraavaa:

"Vastuuviranomaiset ja jätealan toimijat määrittävät yhteistyössä jätehuollon palvelutason, johon palvelu voidaan vähimmillään sopeuttaa ja joka pyritään varmistamaan kaikissa tilanteissa, sekä kriittiset kohteet, joiden jätehuollosta tulee huolehtia ensisijaisesti. Suunnitelmaa tukemaan määritetään valtakunnallisesti ja alueellisesti tarvittavat varautumistoimenpiteet. Vastuuministeriö varmistaa yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa, että mahdollisessa raaka-aineiden vajauksessa käyttötarkoitukseen sopivia ja saatavilla olevia jätevirtoja ohjataan näihin tarkoituksiin."

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuustoiminnan rahoitus ja kehitys

Kuntaliitto toistaa tässä näkemyksen, jonka mukaisesti huoltovarmuuden kehittämiseksi tulee huomioida myös normaalin rahoituksen piirissä oleva kehittäminen kuten kuntien ja hyvinvointialueiden huoltovarmuusvarastot, kyberturvallisuuden parantaminen ja erityisesti infrastruktuurin korjaus- ja uudisrakentamisen investoinnit, jotka ovat suoraan kytköksissä kuntatalouden kehitykseen ja lainsäädäntömuutoksiin.

Lausunnot lukuun 6. Valtioneuvoston tavoitteiden seuranta

Myös kuntien on tarpeellista saada tietoa tavoitepäätöksen toimeenpanon seurannasta.

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

Kokonaisuudessaan tavoitepäätös on laaja-alainen ja se antaa hyvät edellytykset huoltovarmuuden kehittämiseksi.

Osana toimeenpanoa on tarpeellista määrittää yhteiset minimitavoitetasot huoltovarmuudelle tilanteessa, jossa markkinat toimivat vajaasti ("kuntien ja hyvinvointialueiden 72-tuntia -malli").

Korhonen Ari
Suomen Kuntaliitto ry